

A. N. Leontjev

PSYKE¹

PSYKE (fra græsk: psychikós - åndelig) en egenskab ved den højt organiserede materie; en særlig form for subjektets *genspejling* af den objektive realitet. Den vigtigste særegenhed ved den psykiske genspejling er dens aktive karakter. Den psykiske genspejling udgør ikke blot et produkt af subjektets aktive virksomhed, men ved at formidle denne, udfører den psykiske genspejling en orienterende og styrende funktion i virksomheden. Dette betyder, at psykiske fænomener udgør et nødvendigt indre moment i subjektets genstandsmæssige virksomhed, og at psykens natur, dens lovmæssigheder, kun kan forklares videnskabeligt gennem analyse af virksomhedens struktur, arter og former.

Forståelsen af psyken som genspejling gør det muligt, at overvinde den fejlagtige opstilling af problemet om relationen mellem det psykologiske og det fysiologiske, som enten fører til løsrivelse af psyken fra hjernens arbejde, eller til reduktion af psykiske fænomener til fysiologiske, eller endelig til en simpel konstatering af deres parallelle forløb. Forklaringen af den psykiske genspejling som frembragt gennem den virksomhed, som realiserer det materielle subjekts vekselvirkning med den objektive virkelighed, umuliggør det synspunkt, at de psykiske fænomener skulle være rent åndelige, isolerede fra de legemlige hjerneprocesser, idet de samme processer også realiserer den virksomhed, i hvilken den genspejlede realitet går over i den psykiske genspejling. De karakteristiske træk ved subjektets virksomhed kan imidlertid ikke afledes direkte af de fysiologiske processer som realiserer den, idet virksomheden bestemmes af de egenskaber og relationer i den genstandsmæssige verden, som den er undergivet. Den psykiske genspejling, som opstår i subjektets hjerne under virksomheden, er i overensstemmelse hermed også underlagt den genstandsmæssige verdens egenskaber og relationer. Selvom de psykiske fænomener kun eksisterer som resultat af hjernens arbejde, og i denne

1

Kilde: ЛЕОНТЬЕВ А Н (1975) Психика. *Большая Советская Энциклопедия*. 3-е изд. Т. 21. с 187. Москва 1975. [*Den Store Sovjetiske Encyclopædi*, bd. 21, s. 187, Moskva 1975.] (Oversat af Klaus B. Bærentsen © 2013).

forstand udgør en funktion heraf, kan de derfor ikke reduceres til fysiologiske fænomener, eller afledes fra dem; de udgør en særlig kvalitet, som kun viser sig i systemet af relationer i subjektets virksomhed.

Fra dens opståen på et bestemt trin af den biologiske evolution udgør psyken en nødvendig betingelse for livets videre udvikling. Gennem forandringer og kompliceringer opnår den psykiske genspejling hos mennesket en kvalitativt ny form, *bevidsthedens* form, der frembringes gennem menneskets liv i samfundet og de samfundsmæssige relationer, som formidler dets forbindelser med verden. Bevidsthedens opståen er nødvendiggjort af det menneskelige arbejdes særlige karakter, som adskiller sig kvalitativt fra dyrenes *instinktive adfærd*. Arbejdet, der er en formålstjenlig produktiv virksomhed, nødvendiggør, at dets objektive resultat bliver forestillet i menneskets hoved i en form, som tillader at det sammenlignes med det oprindelige materiale (arbejdsgenstanden), med dets transformationer, og med det opnåede resultat (arbejdets produkt). Den forestilling, som regulerer subjektets virksomhed, bliver legemliggjort i virksomhedens produkt, og fremtræder i denne genstandsmæssiggjorte form for mennesket. Den proces hvori forestillingen, som formidler virksomheden, bliver sammenlignet med virksomhedens produkt, er den bevidste erkendelses tilblivelsesproces. Denne proces kan kun fuldføres i tilfælde af at objektet optræder for subjektet i dets sprogligt genspejlede form; det bevidstblevne er derfor også altid sprogligt betegnet. I denne funktion er sproget ikke blot et middel for kommunikationen mellem mennesker, men derimod også deres virkelige bevidsthed, som kun eksisterer for individet i kraft af at den eksisterer for andre mennesker (jvf. K. Marx & F. Engels: *Den tyske ideologi*, Rhodos, Kbh 1974, s. 39). Bevidstheden som en form for den individuelle psyke er således kun mulig i samfundet. Selvom bevidstheden er den vigtigste form for menneskets psyke, er den dog ikke den eneste; hos mennesket findes der tillige ubevidste psykiske fænomener og processer, d.v.s. sådanne, som det ikke kan gøre rede for, som er skjulte for dets selviagttagelse.

Selvom fænomenerne i den bevidste genspejling er givet for subjektet i dets selviagttagelse, kan deres natur dog kun afdækkes gennem en objektiv analyse. Studiet af psyken er *psykologiens* genstand.